Q. D. B. V.

DISSERTATIO MEDICO-CHIRVRGICA,

Sistens

MIRAM CRANII FRACTVRAM IN HOMINE PER XL. ANNOS SVPERSTITE,

Quam

Auspice Summo Archiatro,

SVB PRÆSIDIO

DN. JOHANNIS SALZMANNI,

Med. D. & Anat. Prof. Publ. Ord.

Capit. Thom. Canon. h. t. Vniversitatis

RECTORIS MAGNIFICI,

DN. Patroni atque Præceptoris sui ad dies vitæ colendi

In Alma Argentoratensium Vniversitate

SOLENNI Eruditorum Examini

subjiciet

JOHANNES GAMBS, Argent.

D. XIX. Decembr. M DCC XVIII.

H. L. Q. S.

ARGENTORATI Literis DANIELIS MAAGII.

VIRO

Nobiliſſimo, Ampliſſimo atque Prudentiſſimo,

DOMINO
PHILIPPO CASPARO LEITERSPERGERO,

Jlluſtris Collegii XV - Viralis Aſſeſſori Graviſſimo, Curatori ſuo Vigilantiſſimo, nec non Suſceptori è Sacro Baptiſmatis fonte ſummopere Venerando,

Domino Mæcenati, Patrono atque Cognato ſuo, ſummo honoris & reverentiæ cultu proſequendo.

Ob innumera jam exhibita beneficia gratam conteſtaturus mentem, Specimen hoc Medicum ſubmiſſa mente ac veneratione in ulteriorem ſui commendationem offert & conſecrat

Tanti Nominis

Cliens humillimus,

JOHANNES GAMBS, A. & R.

I. N. J.

Proœmium.

Quemadmodum fluidæ corporis noſtri partes pluribus & diverſis alterantur modis, ita & ſolidæ, interque illas non raro etiam microcoſmi fulcra, oſſa intelligo, à variis tam internis, quam externis cauſſis in præternaturalem ſtatum conjiciuntur: cumque hæc ratione uſus atque officii inter ſe differant, hinc ipſa etiam pathemata, alia majoris, alia vero minoris momenti eſſe obſervantur. Sic cranii læſiones præ reliquis oſſibus majorem attentionem merentur, quia hoc cerebro, ſi non proprie mentis, ſaltem nobiliſſimorum ſenſuum domicilio muniendo, ne ab injuriis externis afficiatur, inſervit. Inter ea autem mala, quibus expoſita eſt calvaria, eminet præ aliis fractura, ob gravia, quæ illam utplurimum inſequuntur, ſymptomata. Quare hanc materiam dignam judicavi, quæ præſenti hac Diſſertatione Tibi B. L. ſiſteretur, anſam præbente caſu prorſus ſingulari in homine ſexagenario, poſt enormem oſſis frontis fracturam cum inſigni ſubſtantiæ deperditione per plus quam tri-

 ginta

ginta adhuc annos ſuperſtite. Equidem nos non latet, plures jam Rei Medicæ Scriptores de fracturis cranii egregie commentatos eſſe, & obſervationes notatu digniſſimas nobis reliquiſſe, ſed & perſuaſum nobis eſt, ſimiles hiſtorias, qualis noſtra hæc eſt, oppido raro occurrere. Ex hac enim maxime elucet Omnipotentis Dei ſumma in nos miſeros benignitas & miſericordia; tum & confirmatur hoc ipſo Medicorum axioma, nempe in morbis deſperatis quandoque bene ſperandum eſſe, nec ſtatim derelinquendum ægrum; tandem etiam ſtabilitur notiſſimum illud Hippocratis effatum, Naturam morborum eſſe medicatricem. Subjectum enim noſtrum omne prorſus reſpuens auxilium, univerſam fere curandi rationem naturæ ſuæ commiſit, quæ & minime otioſa, cuncta ea, quæ ad conſervationem corporis ſpectabant, ſollicite adhibuit. Hiſtoria autem caſus noſtri ſequentem in modum ſe habet, prout illa ex relatione ipſius ægroti ſecundum omnes circumſtantias a nobis annotata eſt.

Hiſtoria.

Vir ſexagenarius Abraham Eſtermann, in Pago Sinſenheim *prope Heidelbergam natus, nunc vero civis in Barbelroth, ditionis Suecicæ, ad tertium à Landavio lapidem diſtante, cum viceſimum circiter ætatis annum ageret, & in pago* OberEngenheim / *duobus a Moguntia milliaribus Germanicis, vietori a ſervitiis eſſet, tempore vernali in cella vinaria dolium* 16. *amphoras Argentinenſes*

capi-

capiens, sed duabus tertiis partibus vacuum elevare conatus est. Sed huic labori impar manus subito subtraxit dolio, quo facto asseres superiores prominentes, qui nostratibus, die Gargel *dicuntur, vino refluente & in partem ejus posticam impetum faciente, ipsi in spatio valde angusto, murum inter & dolium constituto, circa medium ossis frontis non modo enormem integumentorum contusionem, sed & ossis fracturam, cum insigni partium comminutione produxit, non sine magna, uti conceptu facile est, cerebri commotione. Solus erat, nemoque afflicto succurrere poterat, utut haud notabilis sensuum vel externorum, vel etiam internorum læsio, neque ulla alia gravia symptomata, quod fidem superat, subsecuta sint. Æger more ejusmodi hominibus familiari, nullius Medici vel Chirurgi opem implorans, remedio e Microcosmo & proprio corpore petito, nempe urina, uti erat recens emissa, lavit & eluit vulnus, idque per plures annos continuavit. Post elapsum aliquod tempus animadvertit (utrum sponte, an a remedii usu in sequentibus dicetur) portiones integumentorum & fragmenta ossium subinde separari & exire, quæ hiatum in fronte insignem reliquerunt, majorem tamen cutis atque cranii tabulæ externæ, nec non substantiæ intermediæ, quæ diploë Anatomicis vocatur, quam internæ, uti icon calci adjecta illud accurate exhibet. Nova cutis non succrevit, neque cranii tabula externa, sed plura fragmenta internæ cum reliquo osse, vel cum se invicem rursus coaluerunt, quæ substantiam inter os, & cartilaginem mediam præ se ferunt. Hinc dura mater, seu crassa meninx, externum cerebri involucrum, multum est denudata, hiatu latitudine ad 3. digitorum transversorum crassitiem accedente, longitudine illam duorum superante.*

Externa tabula magis deficit, quam interna & tantundem, quantum cutis, nempe ad latitudinem 4. vel 5. digitorum. In latere dextro prominentiam insignem, & plures in reliqua circumferentia inæqualitates, uti cutis habens. Hæc in fronte inferiore, supra radicem nasi in plura quasi tubercula elevata est, id quod cariei ossis subtus latentis suspicionem nobis præbet. Sed & silentio prætereundum non est, ægrum nostrum, cum puer 7. annorum esset, patre baculo illum petente, & falcem messoriam e pariete suspensam ferente, ab hujus delapsæ cuspide in fronte vulneratum esse, quam læsionem tumor, seu excrescentia quædam insignis magnitudinis, & coloris a reliqua cute diversi insecuta sit, cujus vestigia dicta tubercula esse absque dubio est. Dura mater tabulæ cranii internæ valde adhæret, & in latere sinistro ex illa quasi enasci videtur, excepta parte inferna, qua ad processum, crista galli dictum, via patet, ubi ab osse libera quam maxime est, cui interstitio immittit linteola, uti & illi, quod inter cutim & tabulam externam occurrit, maxime in latere sinistro. Sæpius allegata crassa meninx motu quodam proprio & activo gaudere vix conspiciebatur, sed solum communi, nempe dilatabatur a cerebro, & hoc a sanguine illud irruente, magis tamen in sede vulneris inferna, quam superna, unde etiam ejus diastole cum pulsu arteriarum synchronica erat. Movebatur pariter ab expiratione fortiori v. gr. tussi, a qua multum extra hiatum protuberare videbatur. Collabente cerebro, & hæc subsidebat. Ipsa illa membrana non occalluit, sed non nisi aliquatenus sicca est, & coloris naturalis; si digito illa pariter ac cranii tabula interna vel leviter tangitur, æger uti plus una vice nobis retulit, notabilem sonum, & quasi strepitum

exau-

exaudit. Vulnus alio apparatu non obtegit, quam splenio triplicato, super imposita mitella, seu peplo e corio facto. Cæterum præter senectutis incommoda de aliqua, non vero magna capitis debilitate conqueritur, & auditus difficultate nonnihil laborat: quod si curru vehitur, cumprimis per loca salebrosa multum inde afficitur; sentit etiam ab aëris mutationibus externis aliquid molestiæ; tempore hyemali æstivoque melius se habet, quam vel verno, vel autumnali. Post cibum, utut paucum assumtum, a somno temperare sibi non potest, a vino pejus habet, ut & si quando pulvinis plumeis incumbit. Ab eo tempore, quo infaustus hic casus ipsi accidit, expertus est copiosum materiæ purulentæ effluxum, & frequentes insignesque hæmorrhagias, ita ut a tussi non raro sanguis e sede vulneris inferna cum impetu sursum propelleretur, quæ non nisi aliquot abhinc mensibus cessarunt. Nunquam vero vel sanguis, vel purulenta materia e naribus profluebat, unde conjicere licet, laminam internam sinuum frontalium nihil damni passam esse, neque cavitatem, quam inter duram matrem, & cranium illius loci existere supra notavimus, dictum in sinum hiare. Duxit interea uxorem, & sex liberorum parens factus est, trium filiorum, & filiarum totidem, inter quos nullus (quod mirandum) ne minimam quidem labem contraxit a patris deformitate. Bis a febre, qua correptus interea fuit, acuta altera, altera petechiali salvus evasit & incolumis, & quod miraculo proximum est, per quadraginta fere jam annos cum insigni hac deperditione substantiæ cranii satis bene vivit, & ante aliquot menses, pedestri itinere octo circiter milliarium Germanicorum facto, huc venit, & a multis Medicinæ Doctoribus, & Studiosis non sine magna admiratione visus est.

§. I.

AFFectus, qui in nostro subjecto casui huic rarissimo ansam dedit, sine dubio fuit species quædam fracturæ cranii. Cum vero plures dentur, explicandum, ad quam illarum præsens referri debeat, postquam eas ex Hippocratis libr. de vuln. cap. & Æginetæ libr. 6. cap. 90. recensuimus. Quinque autem ab iisdem annotantur, quarum prima est ῥωγμή, fissura, quando ossa fracta testacei vel vitri instar rimas agunt, nunc magis, nunc minus evidentes. Secunda est φλάσις Hippocrati, Galeno θλάσις καὶ θλάσμα, Lat. contusio, collisio, in qua cranii laminæ a re quadam gravi & obtusa deprimuntur; hæc interdum conjuncta est cum fractura, quandoque vero sine ea contingit, uti in pueris & aliis, quibus cranium mollius & facilius cedit, quam frangitur. Tertia vocatur ἔνθλασις, Hippocrati ἔσφλασις, Fractura κατ' ἐξοχὴν dicta, vel etiam effractura, Paræo depressio, estque secessus ossis in plura fragmenta. Quarta audit ἕδρα, sedes, sessio vel vestigium, quia in illa instrumenti lædentis vestigium, seu sedes relinquitur. Quinta species est ἀπήχημα Æginetæ, Latinis resonitus, contrafissura, aut infortunium, in qua os, cui ictus infligitur, non frangi, sed aliud e regione ejus positum lædi contendunt.

§. II.

Has vero a Coo nostro exhibitas species, cum ab Illo ipso, tum ab aliis rursus subdividuntur. Sub prima nempe, præter quod fissuræ ratione longitudinis, profunditatis, decursus &c. multum inter se differant, comprehendunt illam, quæ Græcis τριχισμὸς, vel τριχίασις,

χίασις, Latinis rima capillaris audit, & eſt fiſſura capillum craſſitie vix excedens, quandoque ita exilis, ut omnem oculorum effugiat & eludat aciem, quæ cœca dicitur, opponique ſolet illi, quæ conſpicua eſt. Ad ſecundam referunt ἐγγείσωμα, ſeu ἐγγίσωμα, Suggrundationem, vel quia os fractum ad ſubjectam duram matrem appropinquat, vel quia os læſum in medio depreſſum, circumcirca vero elevatum eſt, ut foris cavum videatur inſtar ſuggrundarum: quam in duas rurſus diſpeſcunt ſpecies, ſcilicet in illam, in qua cranium depreſſum non manet, ſed vel ſponte priſtinum in locum quaſi reſilit, vel a ſubjecto cerebro inſtar cameræ aut fornicis in altum elevatur, quæ alias concameratio, Græcis καμάρωσις vocatur, & in eam, in qua depreſſum manet, & foveam poſt ſe relinquit. Tertiæ adſcribunt ἐκπίεσμα, in quo fracti oſſis σχίδια ſecedunt, craſſamque meningem aut ſolum premunt, aut etiam pungunt. Quartam, nempe ſedem, triplicem faciunt, 1. vocatur punctura, & fit ab inſtrumento acuto perpendiculariter applicito. 2. διακοπὴ, Præciſio, in qua portio quædam calvariæ oblique & a latere inciditur, ita tamen, ut aliqua adhuc ſui parte cranio adhæreat. 3 ἀποσκεπαρνισμὸς, Dedolatio, vel etiam ἐκκοπὴ Exciſio, exſectio, & eſt illa cranii fractura, in qua quædam ejus pars eodem modo ac portio ligni dolabra, vel ſecuri aufertur. Quod denique ultimam contrafiſſuram attinet, Ammannus in Diſſert. de Reſon. cap. 2. prolixe de illa agit, ejusque octo deſcribit modos, quibus illa fieri poſſit. Et hac ratione ſpecies fracturarum cranii commode diſpeſci poſſe arbitramur, utut nos non lateat, iſtas ab aliis aliter

aliter dividi, ab aliis etiam confundi, & quocunque res modo tractetur, a non paucis dissentiendum esse.

§. III.

Sed ut dicta ad institutum nostrum jam applicemus, quantum ex ægri relatione, ictus determinatione, aliisque circumstantiis colligere licet, malum, quod subjecto nostro accidit, ἔνθλασις, effractura, Paræo depressio, introcessio fuisse videtur, & quidem illa effracturæ species, quæ Græcis ἐκπίεσμα audit, quia lobi cerebri anteriores, eosque investiens crassa meninx non parum inde premebantur. Corn. Celsus l. 8. c. 4. eleganter illam describit, nempe quod in illa, capitis os tam finditur, quam medium desidet. Adeoque conjuncta est ἔνθλασις cum φλάσει, seu contusione, siquidem illa sine hac contingere non potest, utut hæc sine ista sæpius fiat. Quantum facto prolixiori examine ab ægro extorquere potuimus, dicta effractura sine notabili vulnere & integumentorum solutione accidit, sed postea demum propter insignem contusionem, & forsan etiam ob medicamentorum neglectum, tum partes molliores, tum etiam duræ separatæ sunt. Memorabile hujus exemplum prostat apud Bonet. Med. Sept. Tom. I. l. 1. Sect. 3. cap. 17. in puero octenni, qui simili fatali casu expositus fuerat, sed æquali etiam sorte gavisus est, scilicet a tam gravi cranii fractura integræ pariter sanitati restitutus: quamvis hic casus a nostro differat in eo, quod fragmenta duram matrem non leviter pupugerint, tum & quod integumenta succreverint & vulnus occluserint.

§. IV.

§. IV.

Quod autem affectus hic a fractura gravissima ortum habuerit, demonstrari potest a signis tum rationalibus, tum etiam sensibilibus. Illa desumi alias solent 1, a caussa, seu corpore lædente, nec non virtute, qua in percutiendo egerat. In præsenti casu fuit illud dolium, quod tum a mole sua, tum a vino intus contento & refluente, maximum in os frontis impetum fecit. Situs ægri talis erat, ut inter hoc & murum constitutus, cedere ictui non potuerit, adeoque dolium omnem vim suam in os exeruerit, quæ eo major fuit, quo magis perpendiculariter illud est delapsum: 2. a symptomtatibus, e quibus hæc potissimum hic adducimus, quod tum cutis, tum etiam cranii portiones plures, eæque insignes successive abscesserint, quæ fracturam in cranio enormem satis declarant. Alia nobis vix suppetunt, ne quidem leviora, pro tam gravi læsionis conditione. Equidem persuasum nobis erat, ægrum ab ictus impetu humi prostratum, lipothymiaque correptum aliquantisper jacuisse, ideoque, quia solus erat, ignorare, quæ mox post læsionem supervenerunt accidentia. credideramus etiam præter syncopen, vocis ad minimum, loquelæque, amissionem, aut notabilem sensuum læsionem, ut & largum sanguinis profluvium, vel ex auribus, vel e naribus & palato, vel ex utroque loco secutam esse: sed æger denuo de omnibus hisce circumstantiis interrogatus, quicquam tale accidisse constanter negavit, & hoc solum effatus est, præter tumorem, quem inde a puero in fronte ipsi fuisse in historia notavimus, insignem ca-

pitis

pitis intumescentiam læsioni mox supervenisse, seque post ictum e vestigio laboribus suis vacasse, loco læsionis non nisi capillis leviter obtecto. Uti ante paucos dies a Dno Hafner, Chirurgo hujus urbis perito, qui per fratrem suum, itidem Chirurgum Landaviensem, dictas circumstantias omni adhibito studio expiscatus est, ejus rei certiores redditi fuimus. Stupendum sane est, omnemque fidem superat, tam enormem contusionem, & tam notabilem fracturam non graviora insecuta esse mala, vomitum nempe biliosum, febrem acutam, mentis abalienationem, convulsiones, soporem, paralysin, aut etiam alia, quæ cum similibus fracturis plerumque conjuncta esse solent: & Celsus de re Med. l. 8. c. 4. recenset, ubi calvaria, inquiens, percussa est, protinus requirendum, num bilem is homo vomuerit, num oculi ejus obcœcati sint, num obmutescentia, num per nares, auresve sanguis ei effluxerit, num conciderit, num sine sensu quasi dormiens jacuerit. Hæc enim subjungit non nisi osse fracto eveniunt. Et Hippocrates S. 6. art. 50. quibus divisum est cerebrum, iis febrem, & biliosum vomitum supervenire necesse est. Et Sect. 7. aph. 14. & 24. nec non Coac. Prænot. 499. quibus cerebrum concussum fuerit & doluerit percussis, aut alias lapsis, hi statim voce privantur, neque vident, neque audiunt, & plerumque moriuntur. Similia & alibi habet. conf. Glandorp. Spec. Chir. cap. X. seqq.

§. V.

Cum vero pleraque horum signorum non omnino certa sint, ut Car. Musitanus Tr. de Vuln. c. 34. ostendit, sensibilia simul in usum vocant artis

periti

periti, ut certiores de fractura calvariæ reddantur, ita dicta, quia sensus, visus nempe, auditus, & tactus illa subministrant. Visu alias optime explorari potest ejusmodi læsio, si vulnus integumentorum præsto est, tunc remotis omnibus impedimentis fractura facile in conspectum venit, si vero cranio fracto nulla in partibus mollioribus continui solutio concurrit, incisionem usque ad os fractum instituunt, eum in finem, ut eo usque oculis aditus pateat. Sic & pili in læsione ab instrumento minus acuto discissi certum fracturæ signum præbent, ut & si mox notabilis mollities, atque tumor in parte affecta percipitur, si scilicet æger, vel etiam adstantes in ipso collisionis momento stridorem quendam exaudiunt, de quo tamen hic iterum non constat, remotis enim omnibus arbitris, æger tale quid percepisse negabat. Sed & tactum in auxilium advocant, specilloque, vel dentiscalpio vulnus explorant, quo facto inæqualitas, si fractura quædam præsto est, sentitur. Præter hæc varia instituunt experimenta, si hoc nomine digna sunt; fractura namque absque integumentorum vulnere existente, quidam emplastrum capiti raso applicant, si post ejus remotionem cutis in aliqua parte humida, & mollis deprehenditur, eo in loco malum hærere asserunt: tum & ægroto dura quædam corpora dentibus apprehendenda, aut masticanda offerunt, e. g. cochlear, nuces. conf. Hippocr. Coac. prænot. 501. Filum item inceratum, quod percutiunt, si tremulum hunc motum ferre nequit, sed dolorem inde persentiscit, ea in sede fracturam subesse arbitrantur, ubi dolor maxime urget. Tandem etiam inquirunt in fissuram, si nempe illa adeo exi-

 gua

gua eſt, ut in oculos non incurrat, aut quousque fractura pergat, utrum illa utramque penetret laminam, an vero tantum alterutram? hoc ut reſciſcant, locum affectum atramento illinunt, quod eousque ſe inſinuat, quousque læſio penetrat, poſt raſpatoriis, ut fiſſuræ terminus pateſcat, cranium radunt. Quibus addimus ſignum a Jac. Berengario in aureo de fractura cranii libello allegatum, ut nempe æger aërem inſpiratum ad caput compellat, tunc ſi penetrat fractura utramque tabulam, aliquid aëris per eam egredi conſpicies. Et hæc ſigna fracturam cranii in genere manifeſtant.

§. VI.

In noſtro caſu quamvis nulla ex dictis experimentis adhibita fuerint, quia vel ob rem anguſtam domi, vel ex more ejusmodi hominibus familiari, flocci-pendebat tum Medicorum tum Chirurgorum opem & conſilia, ex accidentibus tamen ſubſecutis præſentis fracturæ ſpecies facile cognoſci poteſt: conſideratis ſimul, uti §. 4. notavimus, ægri poſitu, rei lædentis mole, & virtute agendi, atque impetus determinatione perpendiculari. Recitabimus autem ſymptomata, quæ contuſionem in ſpecie declarant, a quibus illa effracturæ non multum differunt. Dignoſcitur contuſio, 1. viſu, illam quippe excipit ſanguinis ſubter cutim effuſio, vel ſugillatio, a vaſculorum dilaceratione, unde tumor partis, color lividus, cutis a cranio ſeceſſus, mutatus oſſis color, illo rubedinem cum albedine commutante, vel maculas, aut puncta quædam albicantia inſtar eorum, quæ in unguibus apparent, viſui offerente, quæ tamen ſigna,

licet

licet vulnus patulum ſtatim ſit, non in principio illico præſto ſunt. 2. tactu, ex mollitie partis affectæ, & fovea interdum manente. 3. ex inſtrumento lædente, ſi ſcilicet obtuſum illud eſt, atque contundens, magnaque cum vi inflictam eſſe plagam conſtat. Effracturæ eadem fere ſymptomata ſupervenire ſolent, niſi quod vehementiora ſint, ægrumque magis fatigent, æque ac dolor capitis inſignior. Quod ſi cranium denudatum eſt, in ſenſus illa facile incurrit. Ex noſtro ægroto præter tumorem cutis mollem, non alia effracturæ ſymptomata reſciſcere potuimus, ſiquidem & fragmenta paulo poſt ipſe exemit, unde de cranii ſtatu, aut colore nonniſi conjecturæ locus eſt. Verum ipſa illa fragmenta ſecedentia effracturam ita manifeſtant, ut nullis aliis ſignis opus habeamus. Præterea in talibus læſionibus interdum contingit, ut ſanguis ex vaſculorum ruptione ſubter cutem effuſus, nullumque exitum inveniens acrior reddatur, cariemque cranii producat: id in noſtro etiam ſubjecto factum eſſe, veroſimile eſt. Cum vero per longum ſatis temporis ſpatium cruor inter integumenta & cranium, magis inter hoc & duram matrem ſtagnaverit, & ſinum quaſi formarit, illud accidiſſe probabile nobis videtur, ſaltem tubercula cutis elevata, quæ in inferiore fronte adhuc ſuperſunt, non levem hujus rei ſuſpicionem præbent, uti id in hiſtoria annotatum a nobis eſt. Cl. Slevogtius, Profeſſor Jenenſis, caſum notatu dignum de ejusmodi carie cranii nobis exhibet in Diſſ. pec. de illo conſcripta. In præſenti negotio mirandum iterum eſt, cariem absque gravioribus ſymptomatibus tamdiu dicto in loco ſubſiſtere potuiſſe.

§. VII.

Facta insigni hac, uti dictum, cranii depressione, & in fragmenta plura comminutione, non potuit non pericranium insigniter lædi, & crassa meninx quæ subjecta est, multum comprimi. Non vero, quantum comperire licuit a fragmentis eadem pungebatur, aut alia ratione lædebatur, unde forsitan accidit, ut symptomata mitiora, quam alias esse solent, hic fuerint. Sunt autem illa, uti supra jam recitavimus, vomitus biliosus, febris acuta, convulsiones, paralysis, quibus addit Jac. Berengarius l. c. c. 3. dolorem fixum in capite, oculorum rubedinem, pustulas in facie, linguæ nigredinem, singultum &c. Quæ graviora sunt omnia, si pia simul mater læditur, tunc accedit etiam tremor & rigor, mentis abalienatio, scotomia. Ubi obiter notamus prorsus extraordinarium esse. 1. quod dicta crassa meninx, neque a cranio depresso, neque ab aëris commercio, neque etiam, a puris, aut sanguinis stagnantis qualitate acriore læsa fuerit, aut inflammationem, cui ob vasorum copiam alias obnoxia maxime esse solet, conceperit; 2. quod a tam longo abhinc tempore, ab eodem aëris attactu satis frequenti siccior reddita non fuerit. Eo quippe tempore, quo illam vidimus humore leviter perfusa erat, valde mollis & flexilis secus ac illam animo nobis concipiebamus, antequam eam intuiti sumus, istam nempe vesicæ exsiccatæ instar flaccidam & siccam credebamus. Verum non tantum hoc cerebri involucrum compressum fuit, sed & ipsum cerebrum, cumprimis ejus lobi anteriores insigniter contusi sunt. Manifesta hujus contusionis vestigia intuentibus appare-

parebant. dicti namque lobi multum subsederant, & collapsi seu intropressi conspiciebantur. Unde conjectu facile est, enormem ejusdem comotionem conjunctam simul fuisse, quæ utplurimum lethalia quoque inferre solet symptomata, ea nempe, quæ jam supra §. 4. recensuimus. conf. Hippocr. Coac. prænot. 499. & Epidem. libr. 5. sect. 7. ubi notabili id exemplo confirmat.

§. VIII.

Ejusmodi læsiones plerumque etiam ruptionem alicujus venæ, vel in ipso cerebro, vel in ejus membranis producunt. quo in casu sanguis concretus magnos excitat dolores & oculos quibusdam obcœcat, uti hoc testatur Medicorum Cicero, Celsus l. 8. c. 4. In nostro casu nullus sub meninge effusus fuisse sanguis videtur, nulla cerebri vasa rupta. Unde vero frequens & enormis hæmorrhagia, copiosaque puris excretio ex vulnere venerit, inquirendum est. Notavimus in historia utrumque humorem inde ab infausto illo tempore, quo malum ipsi accidit, cumprimis a notabili commotione, v. gr. tussi, cum impetu ex inferna hiatus sede effluxisse. In propatulo est, materiam purulentam inde provenisse, quod sanguinis pars dicto in loco stagnans, exitumque non inveniens, in pus commutata fuerit. Ubi admiratione dignum etiam est, quod pus in basi cranii ita hærens atque acrius redditum, non graviora induxerit symptomata: cumprimis si una attendamus, hanc materiam hinc inde cuniculos absque dubio egisse, sinusque efformasse, id quod huic forsan adscribendum, quod, utut per aliquod, per longum tamen tempus ibi non stagnarit, sed a vehementiore commotione

foras

foras propulſa fuerit. Unde vero ſanguis, vel aliquandiu ſtagnans, vel ſtatim foras erumpens venerit, non æque conſtat. Veroſimile quippe non eſt, eundem ex arteria, vel vena prorupiſſe: illud enim ſi contigiſſet, graviora ſine dubio mala, ex. gr. hæmorrhagia non compeſcenda &c. ſubſecuta eſſent. Sin hoc, humor vitalis tanta in copia excerni non potuiſſet. Quæ argumenta, ut & alia complura (inter quæ referendus quoque eſt locus, e quo exiit, nempe baſis cranii anterior, ubi ſinus longitudinalis, a figura falciformis dictus, ante proceſſum, criſtam galli vocatum, e parvo foramine, & tenui ab origine ſua primordia capit) nobis perſuadent, a rei lædentis impetu, & inſigni duræ matris verſus poſteriora commotione, dicti ſinus principium a loco cohæſionis abruptum forſan eſſe, adeoque e ſinu longitudinali ſuperiore ſanguinem illum profluxiſſe. Hic enim majorem humoris quantitatem, quam ſimplex vena ſubminiſtrare potuit. Qua in re confirmati ſumus, poſtquam de aliis adhuc circumſtantiis, ex ægri, cui fidem hac in re adhibemus, relatione certiores redditi fuimus.

§. IX.

Conſideratis jam partibus, quæ læſioni obnoxiæ fuerunt, tranſitum facimus ad ſigna prognoſtica, quæ morbi eventum prænunciant. Ubi ſtatim occurrit notiſſimum illud, ſed quam maxime notatu dignum, leviſſima capitis vulnera non negligenda aut parvi pendenda eſſe, ſed omnia potius ſuſpicari debere Chirurgum, quia non raro initio læſionis vel nulla, vel levia ſaltem ſymptomata præſto ſunt, ſed

ſæpius

ſæpius anguis latet in herba, & poſt plures interdum dies gravia ſuperveniunt accidentia; & quidem ſine cauſa manifeſta, aut a levi ſaltem diætæ vitio oborta, ægrumque intra breve temporis ſpatium jugulant eo tempore, quo alta apud pleroſque ſecuritas eſt. Quod ipſum ſuo jam tempore probe agnovit Hippocrates, quando in limine tr. de cap. vuln. hunc in modum loquitur: Nullum capitis vulnus leviter contemni debet. Sæpe enim cutis ſola contuſa ferro, aut alia aliqua re, ſi non diligenter, & cum cautione quadam curetur, ulcus incrudeſcens non parum moleſtiæ exhibet, & Medico quidem negotia, ægroto vero periculum non minus affert. Et ſi mentem Coi recte perſpicimus, innuere velle videtur his & aliis verbis, leviſſimas cranii læſiones æque periculoſas eſſe, ac gravia vulnera aliarum partium. Fit enim quandoque, ut vulnera capitis licet cranium non penetrent, & prima fronte levia eſſe videantur, præſertim ſi ſegniter tractantur, gravia ſymptomata, ipſam etiam mortem poſt ſe trahant. Exemplum hujus rei eſſe poteſt filius Metrophanti apud Hippocr. libr. 4. Epidem. juxta Foeſ. Sect. 7. ed. Linden. §. 4. conf. Schulz. Verſ. kopff cap. 1. Hier. Fabr. ab Aquapend. Chir. l. 2. c. 15. Memorabilis quoque hiſtoria ruſtici, qui e veſtigio fatis ceſſit ex vulnere capitis inflicto a charta maſticata, frigore rurſus indurata, ſclopetoque cominus emiſſa, extat E. N. C. Cent. III. & IV. Obſ. 183.

§. X.

E contrario graves interdum capitis læſiones, in quibus de felici cura, ægrique vita deſperant omnes, nulla, vel ſaltem levia ſequuntur accidentia. vid.

E. N. C. Dec. II. A. 9. Obſ. 161. & Dec. I. A. 2 Obſ. 119. ubi plura hujus rei teſtimonia adducuntur & Dec. III. A. 4. Obſ. 54. Hildan. Cent. 5. Obſ. 24. & quandoq; enormia ejusmodi vulnera, quibus viſis certiſſimam mortem ſecuturam prædiceres, præter ſpem omnium feliciter ſanantur. Admirandarum talium cranii fracturarum hinc inde apud Rerum Medicarum Scriptores proſtant exempla, quæ tamen fere omnia a noſtro in hoc differunt, quod plerumque aut Medici, aut Chirurgi cura & induſtria adhibita fuerit. Sic refert Berengarius in aureo ſuo de fracturis cranii libello cap. 15. de milite quodam, cui totum os frontis a reliquo cranio ita ſeparatum fuit, ut nonniſi cuti ſuperciliorum leviter cohæreret, nihilominus ſanato. Majorem vero admirationem meretur hiſtoria illa, cujus Celeb. b. m. noſtratis Univerſitatis P. P. Math. Berneggerus in Diſſert. Hiſtor. Politica de Regno Hungariæ mentionem facit, ſcilicet Capitaneo cuidam Hungarico cui nomen erat Marcus Baxam, lancea a Turca in illum vibrata oculus dexter ita transfigebatur, ut inſtrumentum per totum caput tranſiens, retro per cervicem exierit, quod enorme vulnus & inauditum, utut ſimpliciter & abſolute lethale eſſe omnibus videretur, æger tamen, quod ſtupendum, optime curatus evaſit; ſimilem fere caſum percuſſo ſalutarem reperies in Fabricio Hildano Cent. 4. Obſ. 1. Plura alia prodigioſa læſionum cranii & cerebri narrat Schenck Obſerv. l. 1. Valleriola meminit cujusdam militis, cujus utrumque os temporis globulo aliquo bombardæ trajectum fuit, qui tamen letho ereptus eſt, ſed cœcus & ſurdus exinde factus. Huc refer-

ferri etiam merentur, quæ habent Act. Hafniens. Vol. II. Obs. 132. & Bonet. Med. Septentr. l. 1. sect. 4. c. 5. de quodam, cui per 14. annos telum ferreum cerebro infixum hærebat; & post hoc demum tempus per fauces suppuratas exiit. Qui casus ideo quoque memorabiles sunt, quod vel totum instrumentum lædens, vel insignis tamen ejus portio in parte læsa remanserit, id quod omnia reddere graviora alias solet. conf. Muys Chir. Rat. Dec. 5. Obs. 1. & Walther Schulz l. c. cap. 6. testatur, se sæpius in capitis anteriore parte stupenda vulnera vidisse, absque tamen subsecutis notabilibus accidentibus. & E. N. C. Dec. II. A. 1. Obs. 91. historiam fracturæ cranii circularis osse sublato curatæ, quæ in aliquibus cum nostra convenit. Ad ejusmodi affectus graviores, de quorum cura felici, ægrique vita omnes desperare modo diximus, noster hic casus quoque referendus est.

§. XI.

Sic & hic loci ante 3. circiter annos ancilla a lapide insignis molis deorsum ruente, asseremque dextro ossi syncipitis impingente, fracturam dicti ossis enormem passa est; fragmenta intus secedentia duram matrem non modo comprimebant, sed & pungebant, imo perforabant. Per vulnus, satis insigne, plura χίδια successive eximebantur: & inter ea portio ossis notabilis magnitudinis, a latere suturæ coronalis, quæ longitudine 3. digitos transversos, latitudine vero 2. æquat. Si lipothymiam excipias, ictum nulla gravia secuta sunt symptomata, & ægra, callo non nisi molli & cartilagineo succrescente, in integrum restituta fuit a supra laudato Dno Hafner. Liceat huic

ad-

adjungere aliam historiam notatu dignissimam, quæ, utut cariem potius quam fracturam cranii pro caussa agnoscat, monstrat tamen, quanta hujus portio, salva manente vita, deficere possit. Ante 12 circiter annos fœmina e castris militaribus huc venit, imploratum opem Chirurgicam affectus peculiaris, quem in summo capitis habebat; ex relatione quippe illius, a tribus abhinc annis sentiebat tumorem, atque dolorem extraordinarium, ille, post plura adhibita remedia tandem, suadentibus Medicis, atque Chirurgis, facta incisione aperiebatur. Postquam materia intus contenta exiisset, deprehensa fuit caries cranii, quæ progressu suo tumorem æquabat, & partem superiorem ossis frontis, mediamque utriusque ossis bregmatis occupabat, ubique latitudine pollicis; eoque in loco, ubi sutura sagittalis cum coronali coalescit, conspicua erat. Paulo post tabula primum superior una cum diploë, & mox secunda etiam abscedebant, post se relinquentes hiatum, qui 4. circiter pollices transversos longus, & 2. latus erat. Quem etiam nulla nova substantia ossea, nulla integumenta iterum occlusere, sed insignis duræ matris portio denudata remansit, cui imponebatur splenium siccum quadruplicatum, & in hoc statu ad suos rediit. Malum originem agnoscebat virus quoddam Venereum, jamque ante aliquod tempus salivationem sustinuerat. Ultimo loco addere liceat casum peculiarem, qui, præter alia exempla læsionum capitis, quorum notatu dignissima sæpius occurrunt, ante aliquot septimanas in nosodochio Regio visus fuit. Militi quippe portio ossis frontis & alterutrius syncipitis, ea fere magnitudine, qua

nostro in casu cranii deperditio conspicitur, ab ictu acinacis ablata fuit (quæ læsio illam fracturæ speciem constituit, quam ἀποσκεπαρνισμὸν seu dedolationem supra vocavimus) nonnisi levibus insecutis symptomatibus. Os ablatum, hiatus cute tectus, quæ cum reliqua unita vulnus brevi tempore occlusit, ægro optime sese habente. Adeo ut, si in ullis corporis læsionibus, sane in capitis vulneribus sæpe quasi miracula fiant, & qui plane desperati videbantur, præter spem convalescant. vid. Job a Meckren Obs. Med. Chir. 1. & seq.

§. XII.

Non minus hinc inde annotata reperiuntur exempla eorum, qui post cerebrum ipsum vulneratum, & quandam ejus portionem exemtam sani & incolumes vixerant; sic Baglivus Animdav. in Theor. Veter. §. 3. alicujus mentionem facit, qui perfecte convaluit, postquam non parum cerebri putridi eidem detraxisset. De cerebri item substantia insigni, non subsequente morte deperdita; de perforatis etiam meningibus, hinc inde observationes prostant apud Bonet. Med. Sept. Libr. I. Sect. 3. cap. 14. Berengar. l. c. cap. 13. Borell. Cent. I. Obs. 88. & ut Car. Musitani tr. de vuln. cap. 34. ore loquamur, aliqua cerebri parte dempta ægros vivere, & convaluisse innumeras extare historias apud Gabr. Fallopium, Ambr. Paræum, Jo. Andr. a Cruce, Nic. Massa, Franc. Arcæum, Jo. Schenckium, aliosque. Quare pluribus adducendis jam supersedemus, postquam mentionem fecimus, tum observationis peculiaris ab Exc. Gœckelio in E. N. C. Cent. V. & VI. annotatæ de ecpiesmate cum vulnere cerebri profundiore feliciter curato, tum & ex-

perimenti Celeb. Frid. Hofmanni, quod allegatur a Nic. Hartſœkero Cont. Conject. Phyſ. in cane inſtituti, cui per medium caput clavum ſumma vi adegit, ut per aliquod temporis ſpatium menſæ affixus hæreret, a qua cerebri læſione inſigni nullum animali damnum acceſſiſſe, ſed illud poſt vini Rhenani in vulnus affuſionem convaluiſſe confirmatur. Unde patet, non omnia cerebri vulnera, etiam enormia lethalia dicenda eſſe. Longe aliter vero ſe res habet cum cerebelli læſionibus, utpote quæ ſemper & abſolute funeſta eſſe experientia comprobat. Hinc animal e veſtigio expirat, ſi quando acus inter os occipitis, & primam colli vertebram cerebello infigitur, pari modo ſicubi, illæſo licet cerebello, cerebrum evellitur, ad aliquot horas reſpirat animal, e contrario exemto cerebello illico moritur, utut cerebrum intactum relinquatur. Uti hæc experimenta videre ſunt apud H. Ridley Anatom. cerebr. cap. 17. & Joh. Bohn. de renunc. vuln. ſect. 2. cap. 1.

§. XIII.

Sed ut in viam revertamur, ſupra diximus, in gravibus etiam capitis vulneribus nulla quandoq; in principio ſymptomata conſideratu digna præſto eſſe, ſed poſt plures interdum dies demum ſupervenire, adeoq; vix dari certa eventus boni vel mali ſigna: idque nunc absque prægreſſa cauſſa manifeſta, nunc vero una, vel plures ſe produnt, ex. gr. læſionis magnitudo & gravitas, varia diætæ vitia, quæ aërem potiſſimum, nec non cibum & potum, animique pathemata reſpiciunt. Differt autem hæc prognoſis, 1. ratione ætatis; in infantibus, rariores licet ſint cranii

fra-

fracturæ ob ossium mollitiem, quod si vero accidunt, plerumque plus periculi alunt, æque ac in senibus, quam illæ in adultis, unde Hippocrates juniorem citius, quam seniorem moriturum esse pronunciat. E contrario in illis, qui in juventute constituti sunt, & optima sanitate fruuntur, ob robur naturæ, hæc pariter, ac alia quæcunque mala, quæ istis accidere possunt, facilius ferunt, & minori negotio sanantur. Cumprimis si accedit rudius vitæ genus, quo magis ac alii ad quævis præparantur & quasi indurantur. Horum catalogo adscribendum esse nostrum, extra dubitationis aleam ponendum est. 2. ratione climatis, seu regionis, in qua æger versatur, sic in Britannia, Batavia, &c. (de Brasilia idem perhibet Piso Hist. Nat. & Med. Ind. Occ. l. 2. c. 17.) curatu faciliores sunt ejusmodi læsiones, quam alibi locorum, ubi quibuscunque etiam adhibitis cautelis irritus non raro labor est, uti in cura dicemus. Æger noster sub cœlo, & aëre, qui capitis vulneribus non usque adeo favet, versabatur. 3. differunt quoque quoad anni tempestates; si quis enim ex cranii læsione periclitatur, æstate, & ardente syrio celerius, quam hyeme morietur; facile enim illo tempore quo mare microcosmicum non parum æstuat, febres, inflammationes &c. superveniunt. Hyeme vero, utut frigidus sit aër, adeoque capiti inimicus, temperari tamen potest hypocaustis pro circumstantiarum conditione magis minusve calefactis. Æger noster infelix, in hoc saltem fortunatus erat, quod malum ipsi acciderit tempore vernali, quo aër, cœteris paribus, maxime temperatus est, eamque ob causam dicta vulnera curatu facilio-

cilio-

ciliora ſunt. Denique quod lunæ phaſes attinet, capitis vulnera, plurium Medicorum obſervatione periculoſa magis eſſe in plenilunio, quam in novilunio Georg. Baglivus Diſſ. 4. annotavit, utut de ratione, quam allegat, nondum apud omnes conſtet.

§. XIV.

Differunt 4. prædictiones læſionum capitis ratione partis, quæ læditur, ſic majus periculum portendunt illæ, quæ in temporibus accidunt, ob muſculi temporalis præſentiam, inſignem pericranii læſionem, oſſis tenuitatem, & cerebri viciniam. Item quæ in bregmatum alterutro fiunt, easdem fere ob cauſſas; nec non circa ſuturas, propter arctam duræ matris in his locis cohæſionem, cujus accidentia magni eſſe momenti experientia comprobat. Tum & in occipitio tam propter ictus impetum, & cerebelli viciniam, quam quia trepanum applicari & ſanguis extravaſatus evacuari vix poteſt. In genere oſſium tenuiorum fracturæ ægros celerius ad tumulum deducunt, quam craſſiorum, quia illæ notabiliorem meningibus & cerebro ſubjecto læſionem inferunt quam hæ, licet vehementiorem ictum præſupponant. vid. Hippocratis Coac. Prænot. 498. & ſeqq. conf. Lud. Duret. Comment. Quia ſuturarum mentionem fecimus, obiter hic notandum eſt, ſuturam, ſagittalem dictam, ad naſi usque radicem interdum excurrere, & os proræ in duas dirimere partes, hocque in examinandis cranii fracturis memori pectore tenendum eſſe, ne ſtatum naturalem cum p. n. confundentes, ſuturam pro fractura habeamus; id quod contingere facile poteſt, nam & Medicorum parentem a ſutura oſſium bregmatis

inter-

intermedia deceptum fuiſſe libr. 5 Epidem. ſect. 14. ed. Lind. ingenue ipſe fatetur. In noſtro ſubjecto pars affecta eſt os frontis, quod nec nimis denſum, nec nimis tenue eſt, ſed medio modo ſe habet; externa quippe tabula craſſior eſt interna, quæ valde tenuis, unde & vitrea dicitur; omnium tenuiſſima, ad ſuturæ coronalis & ſagittalis concurſum, ubi ultimo loco oſſeam in ſubſtantiam abit. Quamobrem ejus læſiones tantum periculi non alunt; quantum ſyncipitis & temporum, eam quoque ob rationem, quia hoc in loco lobi cerebri anteriores ſubjecti ſunt, & nervi non adeo vicini. vid. Paræi l. 9. c. 6. & 7. Horſt. Obſ. Med. ſing. 20. l. 4. p 2. Majoris quidem momenti alias illæ fracturæ eſſe ſolent, quæ in ſede dicti oſſis interna contigerunt, ubi nempe ſinus frontales occurrunt, quia neque exploratio rite inſtitui, neque trepanum applicari commode poteſt. In ægro noſtro læſio, utut non parum ad inferiora progrediatur, nullum tamen cum ſinubus memoratis commercium habere videtur, quia nihil prorſus ſanguinis, nihil etiam puris per nares unquam exiiſſe conſtat.

§. XV.

Quinto loco diſcrepant ejusmodi læſiones ratione conditionis ipſius vulneris; & ut ad noſtrum ſtatim caſum id applicemus, contuſio, depreſſio, & effractura cranii, pejoris ominis ſunt, quam aliæ læſiones, ob pericranii, meningum, & cerebri ſubjecti compreſſionem, punctionem, atque dilacerationem, quæ nunc magis, nunc minus conjunctæ eſſe ſolent. Cumprimis ſi accedit cerebri commotio, quam plerumque lethalem eſſe docent Walth. Schulz. Verſ.

kopff. cap. 5. & Cattier. Cent. 1. Obſ. 7. aut ſi non mortem, graviſſima tamen accidentia poſt ſe trahit, qua de re plures hinc inde Obſervationes apud Rei Medicæ Scriptores proſtant. vid. Moron. Direct. Tit. Cerebr. Prior tamen 5. exempla felicis eventus recenſet. Magis periculoſæ autem cenſentur hæ fracturæ, ſi utraque tabula læſa eſt, quam ſi alterutra tantum, ob vaſorum in diploë & ſub cranio rupturam, ut ſupra allegatas rationes non repetamus; occurrunt vero etiam capitis vulnera, cum magna cranii portione effracta, quæ utramque laminam penetrarunt, & gravibus ſtipata erant ſymptomatibus, nihilominus ſanata. Sic & periculoſiores judicantur fracturæ cranii, quæ ab inſtrumento contundente infliguntur, quam quæ a ſecante productæ ſunt, quia illud majore cum virtute & impetu, quam hoc plerumque agit. Æger noſter levia ſaltem ſymptomata expertus eſt, quamvis utraque tabula ab inſtrumento contundente depreſſa & non parum contuſa fuerit.

§. XVI.

Tandem etiam differunt ſexto ratione ſymptomatum, quæ aut e veſtigio, aut poſt aliquod demum tempus ingruunt, quæ vid. ſupra §. IV. Quo graviora illa ſunt, eo plus periculi portendunt, minus vero ſi leviora; ſic & quæ initio capite vulneratis accidunt, minus terrere debent, quam ea, quæ poſt plures demum dies ſuperveniunt. Præ aliis frequenter eos affligit febris, quæ poſt ſeptimum aut octavum diem, quam ante hos periculoſior eſt, ægrumque utplurimum jugulat; de mentis abalienatione, vomitu bilioſo, convulſionibus aliisque, quæ mala etiam ſunt, ſupra § 4.

quæ-

quædam annotavimus. In integumentis læsis tumor capitis absque caussa manifesta evanescens, vulneris siccitas, oræ ejus lividæ, os nigrum, pustulæ in lingua & faucibus exortæ, alvi fluxus, nervorum resolutio, maxillarum rigor &c. malum omen præbent. Boni vero præsagii sunt, ea quæ contrario modo se habent. Quibus adde puris copiam, & qualitatem laudabilem, carnem succrescentem rubicundam, nativum in osse colorem &c. Hoc etiam monendum, dicta accidentia, cumprimis febrem a levissimis diætæ erroribus, maxime vero ab aëris cujuscunque comercio non parum ingravescere, uti quotidiana id experientia comprobat. Quibus symptomatibus accenseri etiam meretur sanguinis extravasatio, & nunc inter utramque meningem, nunc vero inter tenuem & cerebrum, nunc etiam inter duram matrem & cranium facta effusio, quæ cum magnis cranii fracturis, & præcipue in illa specie quam contusionem supra diximus, conjuncta plerumque esse solet, atque gravia post se trahit symptomata. Hæc multum differunt pro effusi sanguinis quantitate, aliisque circumstantiis, Chirurgo etiam trepanum applicandi necessitatem imponunt. In præsenti subjecto nullam humoris vitalis extravasationem sub meningibus, insignem vero inter cranium & duram matrem factam esse verosimile est, & frequens hæmorrhagia ex inferna vulneris sede non obscure declarat, cui læsionem sinus longitudinalis superioris ansam dedisse supra §. 8. judicavimus.

§. XVII.

Ex jam dictis satis elucescit, læsioni cranii, quæ in no-

 stro

ſtro ſubjecto extraordinaria utiq;&enormis fuiſſe videtur, leviſſima, ne dicam nulla ſuperveniſſe ſymptomata. Supra enim recenſuimus, vietorem noſtrum ab ictu humi proſtratum mox ſurrexiſſe, atque laboribus ſuis vacaſſe. Quod cum omnem fidem ſuperare videatur, paucis allegabimus quasdam rationes, quibus auditis facilior forſan hiſtoriæ noſtræ, additisque circumſtantiis aſſenſus tribuetur. Primo namque tumor, quem inde a puero habuit, non exiguus & mollis, ictum dolii aliquatenus infringens, in cauſſa forſan erat, quod non ita ruditer vim ſuam in cranium exeruerit. Neque ſecundo tanta vi opus erat, ſi ponamus, uti veroſimile videtur, os frontis jam antea alteratum&carie corruptum fuiſſe ab humoribus vel ſub cute, vel ſub pericranio ſtagnantibus & acrioribus redditis; quo conceſſo mollius procul dubio os redditum fuit, ideoque fractu facilius. Exemplum ejusmodi cariei cranii ex Slevogtio ſupra §. 6. adduximus. Si tertio conjectura aliquatenus aſſequimur, ictum ita enormem non fuiſſe, mirandum adeo non eſt, nullum ſanguinem ſubter meningibus effuſum fuiſſe, neque fragmenta has membranas pupugiſſe. Quibus adde quarto compreſſionem, vel etiam comotionem cerebri tantam non fuiſſe in oſſe frontis, quanta in alio loco fuiſſet, tum quia mala, quæ lobis anterioribus accidunt minus funeſta eſſe ſolent (cujus rei teſtimonium ſupra ex Walth. Schulz. l. c. recenſuimus) tum quia dantur ſubjecta, in quibus inter dictos lobos & cranium interſtitium ad pollicis craſſitiem excedens quandoque conſpicitur; hoc ſi reperitur, & fractura ibidem contingit, fragmenta non tantum in duram matrem cerebrumque impetum

tum

tum faciunt, quantum facerent post fracturam ossis temporum aut syncipitis. Subjungere quinto loco liceat, ætatem hominis juvenilem, temperamentum item, & egregium naturæ robur duriori labore auctum, quod se in pueritia jam manifestavit, læsionem non levem a falce messoria inflictam facile superando. Ultimo denique loco non parum etiam tribuendum esse censemus medicamento, utut vili & euporisto, de quo in cura quædam in medium proferemus. Quibus probe consideratis, intelligi aliqua ratione potest, cur læsionem capitis & fracturam cranii, quæ adeo insignis prima fronte fuisse videtur, non plura aut graviora symptomata exceperint.

§. XVIII.

Ad curam antequam nos conferamus, mentio facienda est famosissimæ de motu duræ matris, ejusque causa controversiæ. Multum enim ab aliquo abhinc tempore disputatum fuit, utrum hæc cerebri membrana motu systolico proprio gaudeat & activo, an vero tantum passivo; quæstione hac ab Italis potissimum acerrime agitata. Motum passivum quod spectat, ille in dubium vocari non potest; facile enim concipitur in meninge diastolen fieri, eo tempore, quo sanguis a corde per arterias carotides in cerebrum propulsus, hoc expandit atque dilatat, ubi vero cessante sanguinis irruentis impetu cerebrum subsidet, & hanc iterum collabi. Qui motus cum systole & diastole arteriarum, non vero cordis synchronicus est, & aucta sanguinis propulsione, ex. gr. ab expiratione fortiore in tussi, hi etiam motus, cumprimis

diaſtolicus, augentur, uti id ipſum in vietore noſtro conſpectum eſſe, hiſtoria memorat. Præterea a multis idem viſum fuit poſt inſignes cranii fracturas cum oſſis deperditione factas, nempe a Berengario l. c. a Boneto l. c. multisque aliis, quorum autopſias allegare hic ſuperſedemus. Quin & quovis momento oculis, ſi cui volupe eſt, motum hunc uſurpare licet, imo & tactu explorare in fontanellis recens natorum. Quam evidens autem ſit motus hic paſſivus duræ matris, tam dubius fere & obſcurus eſſe videtur ille, quem activum vocant, quo nempe craſſa meninx propria actione & contractione ſeſe conſtringere creditur. Georg. Baglivus, & quem preſſo pede ſecutus eſt Ant. Pachioni multis Obſervationibus & experimentis hujus membranæ elaterem, & motum oſcillatorium adſtruere allaborarunt, ille in tract. de fibr. motr. c. 5. & alibi; hic vero tum in Disq. de dur. mening. fabr. & us. tum etiam in Ep. ad Lud. Teſt. Imo & omnium totius corporis membranarum motum hujus virtuti & actioni adſcribere non dubitant. Quod ſi vero pace tantorum Virorum notare licet, pleraque horum eo redeunt, ut duræ matris vel ab inſtrumento acuto & pungente, vel a liquoribus acrioribus irritatæ, non naturalem, ſed violentam contractionem demonſtrent. Si vero experimenta experimentis, & autopſiam autopſiæ opponere licet, adducimus illud H. Ridley, Lond. Colleg. Socii, quo in Transact. Angl. An. 1703. oſtendere conatur, hunc duræ matris motum diaſtolicum a ſanguine irruente dependere, ſyſtalticum vero nullum dari, cerebrumque hac etiam remota dilatari æque ac iterum collabi. Hujus quoque

que opinionis esse videtur Dn. Mery, ea innixus ratione, quod non in junioribus modo subjectis, sed & hominibus adultis dura mater tam arcte cranio cohæreat, ut constringi nullatenus possit, uti id ipsum in calvaria hominis ultra 40 annorum recens denati Academiæ Scientiarum Regiæ, quæ Parisiis est, monstravit. vid. Hist. 1705. pag. 64. Quibus adde in sinubus, qui nihil aliud sunt quam duplicatura crassæ meningis, nullam deprehendi pulsationem, nullumque motum systolicum, uti id adducit Cl. Bergerus de Nat. hum. cap. 5. Sic & in historia monuimus, motum proprium in nostro subjecto conspici vix potuisse, quamvis aliqualis diastolicus in sede inferna prope cristam galli observatus fuerit. Quæ omnia contractionem meningis seu motum systolicum dissuadere videntur.

§. XIX.

His tamen non obstantibus non possumus a nobis impetrare, quin omnino systolen ei denegemus. Ut enim hoc credamus nobis persuadet 1. membranæ hujus structura, & fibrarum motricium fasciculi, qui utut non in omnibus subjectis tam insignes reperiantur, quales Pachioni l.c. depingi curavit, sunt tamen plures hinc inde conspicui, qui alium usum habere non possunt, quam ut motus tum tonici, tum etiam systaltici caussa existant. 2. Idem suadere videtur ejus diastole, quam uti in corde, ita etiam in hac membrana systolen excipere verosimile est, quippe contractio fibrarum non contingit, nisi facta prius illarum tensione, quæ a dilatatione dependet. 3. Id quoque postulare videtur sanguinis per cerebrum circulatio, qui facta in hoc

irru-

irruptione per venas ulterius promoveri necesse habet; quem progressum a duræ matris constrictione, & leni inde orta cerebri compressione fieri a veritate alienum non est. Nec non succi nervei elaborationem, & per nervos distributionem idem requirere censemus, dicto motui systaltico pariter adscribendam. Quod vero hic motus, quem autopsia interdum detegit, nostro in ægro deprehensus non fuerit, mirari desinet quicunque consideraverit, dictam membranam, utut humore aliquo perfusam, sicciorem tamen quam alias extitisse; tum & eam a cranio magis quam ordinarie remotam fuisse, id quod motum non parum impedivisse credimus. Habet enim in cranii parte interna punctum suum fixum, intercedentibus plurimis fibrillis, quæ quia rumpi & avelli debent, calvariæ remotionem cumprimis in subjectis junioribus valde difficilem reddunt. Quibus ultimo subjungimus loborum cerebri anteriorum subsidentiam, & duræ matris collapsum, quo posito non nisi illa diastole & systole, quæ magna est, in sensus incurrit, quam tamen in statu naturali & ordinario fieri inficiamur.

§. XX.

Superest ut colophonis loco quædam etiam de Cura in medium proferamus, non tam ea, quæ adhibita hic fuit, utpote valde simplici & regulis Medicis parum accomodata, quam potius, quæ institui potuisset vel debuisset. Cum autem alia forum Pharmaceuticum, alia Chirurgicum respiciat, de hac primo loco agemus. Consistit vero hæc potissimum in eo, ut hæmorrhagia, si quæ adest, sistatur, & quæ-

cunque

cunque corporum extraneorum nomine venire possunt, removeantur. Tum & integumentis contusis nullæ embrocationes, aut fotus ex discutientibus, resolventibus, & tonicis appliciti; uti in more habent Chirurgi ex herb. & flor. cephal. in vino coctis partes contusas fovere, eum in finem, ut humor stagnans in motum cieatur, transpiratio promoveatur, & gangræna avertatur. Et quia resolutio facta non est, res procul dubio (uti id in magnis contusionibus fieri plerumque solet) ad suppurationem pervenit, qua portiones integumentorum & fragmentorū ossis subinde abscesserunt. Sed nec hic ad promovendam illam emollientia & maturantia adhibita fuerunt. Sic & præsente jam vulnere fracturæ species, ejusque conditio examinatur, absente vero incisio, quæ pro vulneris & loci ratione convenit, instituitur, tum ut humores supra, vel sub pericranio stagnantes evacuentur, tum etiam ut fractura, quam alias non nisi conjectura assequimur, in oculos incurrat, tum denique ut medicamenta commodius applicari possint. Si os calvariæ alteratum & carie correptum observatur, & profunda illa non est, raspatoriis ad partem usque sanam illud abraditur, aut etiam perforatione, terebra perforativa, pluribus in locis ad diploen facta, os in pristinum statum restituitur. Imo & si in plura fragmenta comminutum illud est, horum quoque ratio habenda, scilicet si membranam subjectam comprimunt, aut pungunt, idoneis instrumentis, nempe vectibus, nunc prævia terebratione, nunc absque eadem elevari partes depressæ, vel ubi non amplius cohærent, & nulla reunionis spes superest, digitis aut volsellis eximi solent.

In ægroto noſtro nulla vulneris, ejusque ſtatus exploratio facta, nihil quod ad os reſtituendum, & fragmenta elevanda conferre poſſet, ſuſceptum ab ullo Chirurgo eſt. Hoc tamen munere egregie functus ipſe fuit, quod fragmenta oſſis & integumentorum portiones, quæ ſubſequente ſuppuratione a partibus vicinis ſeceſſere, & quæ primo loco ſe offerebant, ante ſpeculum coſtitutus rudi & imperita manu ſucceſſive removerit & abjecerit.

§. XXI.

Multo minus de operatione, quam trepanationem vocant, deliberatum fuit, quamvis illa forſan juxta artis regulas opus fuiſſet, tum ad ſanguinem extravaſatum & ſub fragmentis ſtagnantem evacuandum, tum etiam ad ipſa fragmenta in altum elevanda. Uti etiam defectum cranii nulla lamina, figuræ & magnitudini hiatus accommodata ſupplere novit, aut cogitavit, quæ tamen laminæ e metallo nunc viliori, nunc etiam pro ditioribus nobiliori, ex. gr. argento, vel auro confectæ egregium multis uſum præſtitere. Ita ejusmodi lamina miles ille apud Bonetum loc. ſupr cit. & nauta apud Bontium Hiſt. Nat. & Med. Ind. Or. l. 3 Obſ. 6 poſt factam inſignem cranii deperditionem cerebrum muniverunt. Pari modo Carolum Rabenhaupt, L. B. de Sucha, cui ſuperioris ſeculi 1672. ſumma rerum in Provincia Grœningenſi commiſſa fuerat, defectum portionis cranii inſignis, globo e bombarda emiſſo ablatæ, lamina quadam argentea & deaurata reſarciiſſe ferunt; ut alia exempla memoratu digna taceamus. Neque arte tantum obtecta non eſt craſſa meninx,

ſed

ſed natura etiam id, quod alias in ejusmodi caſibus remedii adhibuit, hic in uſum vocare neglexit, nempe novo oſſe ſuccreſcente vel cute ordinaria, vel alia quadam membrana hiatum prorſus non occluſit, eodem fere modo, quo in infantibus recens natis locum, qui fontanella dicitur, ejusmodi membrana muniri obſervamus. vid. Bereng. l. c. cap. 15. & E. N. C. Dec. II. A. 1. Obſ. 91. D. III. A. 7. & 8. Obſ. 193. Neque porro Vena ipſi ſecta fuit, uti in magnis cranii contuſionibus fieri alias ſolet, ad ſanguinem revellendum & inflammationem præcavendam. Et ut de remediis ex fonte pharmaceutico pauca quædam ſubjungamus, nullis abſorbentibus, aut calorem febrilem temperantibus, nullis etiam diaphoreticis, diureticis, aut aliis reſolventibus uſus eſt. Nulla ipſi purgantia propinata, nulla enemata injecta ſunt, quæ ruſtica in univerſum gens nimium averſari ſolet.

§. XXII.

Noſter itaque æger ſui ipſius Medicus erat & Chirurgus, atque rudi manu ruſticaque methodo, ea, quæ vel egeſtas, vel ſors ipſi ſubminiſtrarat, agebat, natura ſatis robuſta non parum ad felicem curam cooperante. Hæc enim plura tabulæ internæ fragmenta reliquo oſſi pariter ac ſibi invicem reunivit; hæc labiis cutis calloſitatem induxit; hæc etiam ea omnia, quæ in tam gravi malo ad conſervationem corporis ſpectabant, ſollicita cura adhibuit. Talis vero Medicus erat, in quem adprime quadrat illud, quod alias Medicis immerito objici ſolet, ſcomma, quod nempe ſtercus & urina illorum fercula prima ſint. Totus quippe apparatus, pharmaceuticus æque ac Chirurgicus

in eo consistebat, ut vulnus urina propria quotidie lavaret atque elueret: in hocsecundum artem se gerens, quod calide illam applicuerit. Videtur unice inhæsisse principiis Chr. Fr. Paullini, qui peculiari tractatu, quem **die heilsame Dreck-Apotheck** inscripsit, tantum non in omnibus affectibus duplex illud excrementum Microcosmicum, non ex India, vel ab extremisGaramantis,sed e proprio corpore petendum mire commendat. Utut autem, uti fieri solet, ab aliis quoque nimium quam par est, ⊡æ vires extollantur, nihilominus hoc tertiæ coctionis excrementum non omni virtute Medica destituitur. Ut enim jam taceamus plura arte Chymica inde parata medicamenta, quæ Genere & Eruditione Nobilis Anglus, Rob. Boyle de util. phil. exp. exerc. 5. c. 5. recenset, & simul subjungit, Virtutes Medicas urinæ intus & extus adhibitæ integrum volumen requirere. De effectu ejus in substantia usurpatæ quædam dicturi, omittimus pariter usum ejus internum, quem Petr. Hispanus Thes. Paup. in hydrope, aliisque affectibus valde proficuum esse contendit. conf. Forest. l. 8. Obs. 5. in Schol. & Tabernæm. Thes. Aquar. P. 2. c. 8. Cujus potus ansam forsan dedit potui urinæ vaccarum, qui millefleurs dictus jucundiore appellatione, quam assumptione se commendat. Ros. Lentilius E. N. C. Dec. III. A. 2. Observ. 116. de Avturopotis multa pro more erudita proponit. De illo potius usu, quo partibus affectis externe applicatur, persuasum nobis est, ⊡am ratione ⊖is volatilis & nitrosi nec non 🜍is resolvere, discutere, mundificare & abstergere, adeoq; sanguinem in parte contusa stagnantem in motum

ciere

ciere, tum & inflammationi & putredini non parum resistere aptam natam esse. Hinc in tumoribus sanguineis æque ac serosis, in artuum etiam doloribus convenire. Non minus blando suo calore membra frigore rigida fovere; in angina item, pleuritide, œdemate, nec non in gangræna &c. proficuam esse. In specie in contusionibus mire laudant aliqui cataplasma ex pulv. rad. bryon. alb. sapon. Venet. p. æq. in s. q. ⊡æ rec. ad consist. catapl. coct Ita ut non dubitemus asserere, medicamentum a rustico nostro adhibitum, utut vile & euporiston, in tam gravi malo curando, cumprimis in profliganda integumentorum contusione non parum momenti contulisse. Quod vero fragmentorum etiam secessum promoverit, non omnino quidem inficiamur, illum tamen vel naturæ operanti, vel facta jam separatione spontaneo potissimum secessui deberi affirmamus. Paradoxum quidem prima fronte videri posset, ⊡am duræ matri applicitam nihil mali procreasse, cum alias Chirurgi acria omnia atque acida, ob vim irritandi, æque ac oleosa & pinguia ob virtutem, qua poros obstruunt, a dicta membrana sollicite arceant; e contrario nonnisi balsamica, utpote illi valde amica in usum vocent. Verum liceat monere, si quando ⊡ in substantia adhibetur, ⊖ ejus atque 🜍 non separata existere, sed copiosa ▽æ quantitate diluta esse, adeoque duræ matri non facile noxam inferre posse.

§. XXIII.

Ultimo loco non exiguum ad curanda capitis & cranii vulnera momentum afferre solet legitimus sex

rerum nonnaturalium uſus, quod primo loco aërem attinet, notum eſt ejus commercium noxium valde haberi, Chirurgosque maxime ſollicitos eſſe, ut illum vel omnino ab ejusmodi læſione arceant, vel ſaltem nonniſi prunis candentibus temperatum admittant; facile enim ab ejus aditu os denudatum alteratur, & carie corrumpitur, dura vero mater inflammatione tentatur. Quibus cautelis æger noſter uſus hic fuerit, inde conjectu facile eſt, quod in libero aëre, uti faſſus eſt, ſcilicet in horto, remotis a vulnere ſplenio-lis, nova humore urinoſo impregnata impoſuerit, nulla habita aëris, quicunque etiam fuerit, ratione. Secundo cibum commendant euchymum & eupeptum, pauca in quantitate aſſumendum, præſertim primis diebus, nempe juscula carnium, aliaque bene nutrientia. Noſtro ægro ille ſufficiebat cibus, quem res anguſta domi, aut fortuna ſubinde ſuggerebat; num eupepti & euchymi illi fuerint, aliorum judicio relinquimus. In miſeria ſua in hoc felix, quod egeſtas non permiſerit, ut largiore & frequentiore vini hauſtu malum exaſperaret, uti idipſum frequentiſſime accidiſſe experientia teſtatur. Tertio capite vulneratis motus fere omnis interdici, & quies maxime commendari ſolet. Hic vero, de quo ſermo nobis eſt, mox poſt acceptum vulnus laboribus ſuis vacavit, totoque curationis tempore ita continuavit; fecit etiam non diu abhinc iter pedeſtre (nam vectus curru pejus ſe habet) plurium milliarium & Francofurtum æque ac huc profectus eſt, pariter nundinas anniverſarias ſæpius viſitavit. Quarto ſomno non multum indulgere ſolitus erat, vigiliis magis deditus, utut jam ſenex factus poſt cibos aſſumtos a ſomno ſibi temperare vix poſſit.

Quod

Quod quinto excreta ſpectat & retenta, meminiſſe hic ſufficiat exercitii Venerei, quod capite vulneratis plerumque ſolet eſſe periculoſum, imo exitioſum. vid. Fabric. Hildan. Cent.1. Obſ 19. & 22. Noſtro, quamvis uxorem duxerit, adeoque ſibi a Venere non temperarit (uti ſex liberi ab ipſo progeniti certiſſimi hujus rei teſtes exiſtunt) nihil inde mali ſubnatum eſt. Sexto denique loco qualem ſe geſſerit circa animi pathemata non liquet. Conjicere vero licet, ampliorem mœroris, ſollicitudinis &c quam gaudii materiam ipſum nactum eſſe; quamvis hujus farinæ homines ſorte ſua contenti, majori haud raro animi tranquillitate, quam alii vivant. Unicum adhuc ſubjungere liceat, nimirum ingentes ſtrepitus, tonitrua item, & bombardarum exploſiones, ex Paræi ſententia, non leve in capitis læſionibus periculum frequenter inferre. Noſtrum hæc omnia cumprimis bombardarum tonitrua ſæpius expertum eſſe inde hariolamur, quod prope Landaviam, quæ bello ſuperiori pluries obſidione cincta & capta eſt, ſedem ſibi elegerit. Hæc omnia, quæ medicamentorum pariter ac rerum non naturalium legitimum uſum concernunt, bene pertractavit Thom. Staffard in Diſſ. Inaug. de Fracturis cranii ann. 1676. Lugd. Batav. habita. Et hæc, non quidem pro rei dignitate, ſed ingenii viribus dixiſſe ſufficiant, de caſu plane admirando & memorabili fracturæ cranii exemplo, quo uti & aliis §. 10. allegatis (quorſum referri quoque meretur obſervatio ſingularis Jo. Matth. Mülleri de effractura cranii, quæ an. 1712. in lucem prodiit) luculenter comprobatur veriſſimum Celſi effatum, quo etiam Diſſertationem hanc noſtram obſignamus: In Medicina quandoque miracula fieri.

Explicatio Figuræ.

AAA. Cutis calvariam inveſtiens.

BBB. Ejus circumferentia & oræ, quousque illa ablata fuit.

C. Portio tabulæ cranii externæ, quæ dextro in latere prominet.

DDD. Tabula cranii interna, vitrea alias dicta; hic valde inæqualis, cujus fragmenta intercedente ſubſtantia cartilaginea rurſus coaluerunt.

E. Dura mater, ſeu craſſa meninx a cranio hic prorſus denudata.

F. Pars ejus dextra lobum cerebri anteriorem, & dextrum inveſtiens.

G. Duplicatura craſſæ meningis falcem figura referens, cui ſinus longitudinalis ſuperior inſculptus eſt.

H. Cutis hoc in loco multum a cranio dehiſcens, cui interſtitio æque ac hiatui K. ſpleniola immittere æger ſolet.

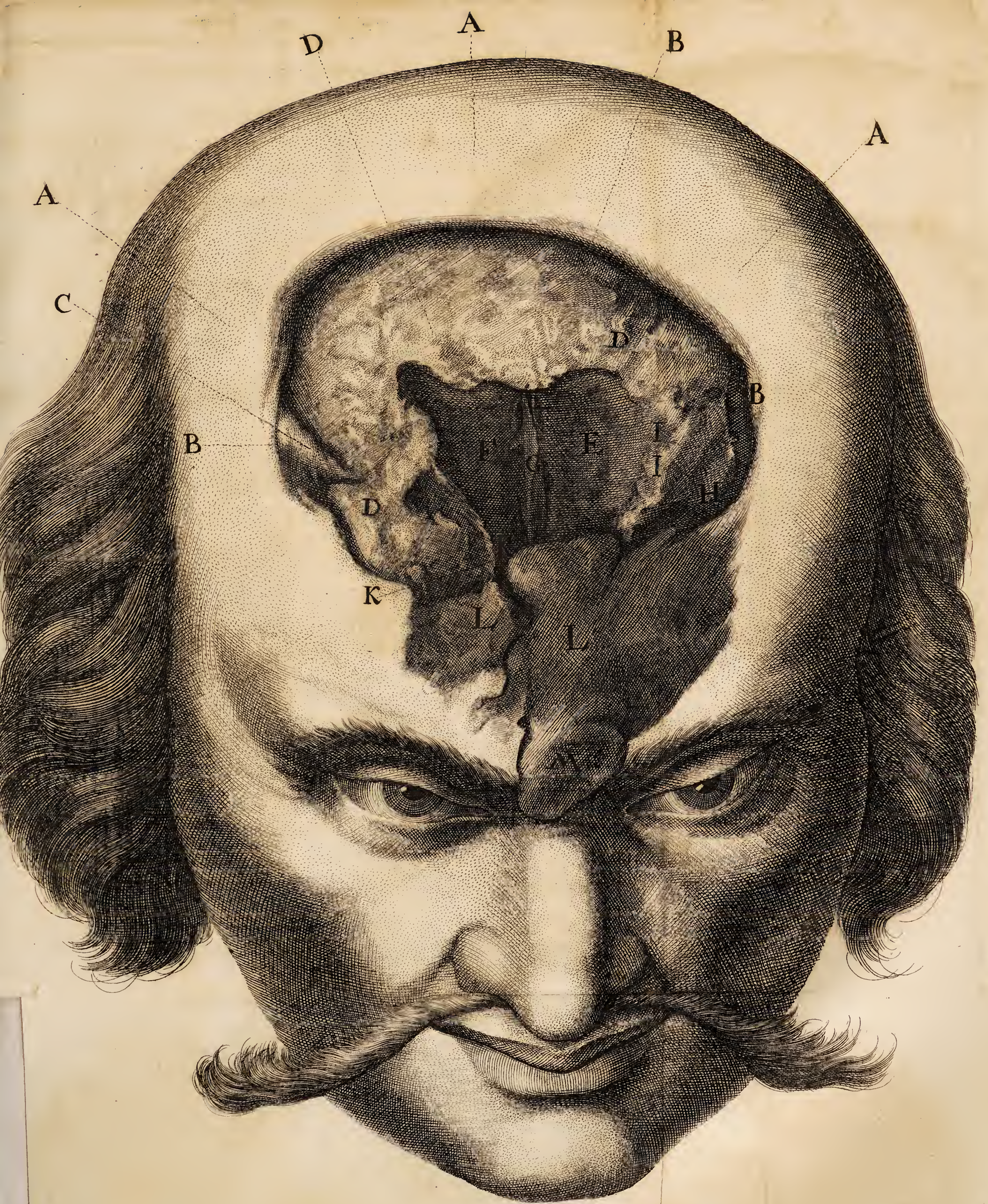
JJ. Locus tabulæ cranii internæ, cui dura mater firmiter adhæret, & velut adnata eſſe videtur

K. Hiatus inſignis inter cranium & duram matrem occurrens, e quo multum ſanguinis & puris effluebat, & per quem fere ad criſtam galli usque oculis aditus patet.

LL. Cutis in plura tubercula elevata, quæ tumoris a falce meſſoria producti reliquiæ eſſe videntur

M. Portio tumoris multum prominens & circa naſi radicem tuberculum inſigne formans.

)o)

D
A
B
A
A
C
D
B
B
E
G
E
I
I
H
D
K
L
L
Ph. Jac. Lutherburg. Argent: sculp.

DUm cathedram lætus Medicam conſcendis Amice,
Vt monſtres ſtudium notitiamque Tuam
In rebus Medicis, & Apollinis arte medendi,
Quæ tractaviſti nocte dieque vigil ;
Non ſine lætitia, præſenti luce recordor
De Te *conceptæ corde calente ſpei :*
Cum mihi privatim Te *ducenti atque docenti*
Aures & mentem ſedulus usque dares ;
Vt quaſi ludendo caperes nulloque labore,
Quæ proponebam percipienda Tibi :
Tempore Te *talem, dubio procul, eſſe futurum,*
Quo mundus doctus ſe recreare queat.
Nec quoque me votum, nec ſpes concepta fefellit,
Quod contra invidiam lux hodierna docet.
In ſtudiis igitur pergas, Chariſſime, *cœptis !*
Sic cito Doctor eris nomine reque ſimul.
Vt Damis *mos eſt montes aſcendere in altos,*
Sic quoque Tu *ſemper Palladis alta petas!*

Vt

Vt non, ceu damæ, es timidus, lætusque cathedram
Scandis, ſic hoſtis tela retunde tui.
Vtque Deo poßis, hominum ac ſervire ſaluti,
Per multos annos utilitate Tua,
Hoc Tibi *ſincero precor, ac à Numine, corde,*
Et Tibi *perpetuò verus amicus ero.*

Paucula hæcce

Nobiliſſimo DNO Reſpondenti, Amico ſuo charisſimo, proximè diſputaturo, calamo animoque gratulabundo apponere voluit, debuit

Johannes Haug, Semin. Argentinenſis.

